

אדריכלות

כך הוסבו
מבנים נטושים
באוניברסיטה
העברית למרכז
טיפולי לילדים

חדר האוכל במרכז החירום. הריהוט הצבעוני תוכנן במיוחד בעבור המקום

פינת משחקים בבית לין. מענה ראשוני לילדים ולבני נוער צילומים: דרור סיתחכל

"אלה ילדים שבאים מגיהנום, היה חשוב ליצור להם גן עדן"

"קמפוס חרוב" שייחנך בקרוב בירושלים ישמש גג לשמונה ארגונים המטפלים בילדים שנפגעו מהתעללות. המרכז הוקם במבנים קיימים – החלטה סביבתית שיוצרת גם אתגר

נעמה ריבה

"אני לא יכול לשדרג את הש"כר של העובדים והמדריכים פה, אבל אני כן יכול לתת להם תנאים יותר טובים לעבודה ולטיפול", אומר פרופ' אשר בן אריה, בסיוור שאנחנו עורכים ב"קמפוס חרוב". זהו מקום אופטימי, שהושקע בו בכל פרט – מערוץ גות הגן ועד שער כניסה ממותג – ושהקמתו מסתיימת בימים אלו, בזכות תרומות בגובה 50 מיליון שקלים של קרן שוסטרמן, ג'וינט ישראל וקרן וואהל. הפרויקט ממוקם בקמפוס הר הצופים של האוניברסיטה העברית והוא יאכיל לם שמונה ארגונים שונים שמעניקים שירותים לילדים שנפגעו מהתעללות ומרכז הדרכה משותף. גם עיריית ירושלים וביטוח לאומי הקצו ארבעה מיליון שקלים לטובת הפרויקט.

לפני כמה שנים בן אריה, חבר סגל בבית הספר לעבודה סוציאלית, איש כריזמטי ובעל חזון, שוחח עם מנכ"ל קרן שוסטרמן, על הקמה של מרכז מסוגו של קמפוס חרוב, בקרבת אוניברסיטה כלשהי – מקום מרכזי הגנה יומיים, שהוקמו בעקבות החלטת המדינה. בתי לין מעניקים מענה ראשוני לילדים ובני נוער שנפגעו פיזית, מינית או נפשית, או הסובלים מהונחח. במוחו של בן אריה התגבש רעיון להקים מרכז מקיף יותר שיאכלס מגוון של גופים טיפוליים שיוזנו זה את זה. "באוניברסיטה נמצאת חזית המחקר הידע ויש את כל המחלקות שקשורות לנו – שא", מסביר בן אריה. "סטודנטים לריפוי ועיסוק, עבודה סוציאלית, רפואת שיניים, פסיכולוגיה ועוד. יש כאן סיטואציה של וויין וויין (win win)". תחילה היה ניסיון להקים את המרכז באוניברסיטת בן גוריון ולאחר שזה לא הסתייע, הם החלו במשא ומתן עם האוניברסיטה העברית, עימם נחתם חוזה לפני שנתיים.

בן אריה טוען שמדובר במודל ייחודי בעולם שמייצר סינרגיה בין ארגונים שונים. ואכן, יתרונו הגדול של הקמפוס הוא האפשרות לקבל את כל השירותים במקום אחד ולא

בפרייקט? "לקחת את כל הצרכים ולתכנן איך עונים עליהם בתוך בניין קיים, היו לו לא מעט מגבלות. בסוף, הצלחנו לענות על הצרכים של כולם, אף שהיה שלב שחשבנו שזה בלתי אפשרי. מרכז החירום למשל עבר ארבע או חמש חלופות, ומי כיוון שהוא דרש הכי הרבה שטח, הוזנו את הפונקציות האחרות". החלק שעבר שדרוג משמעותי לעומת מיקומו המקורי בעיר, הוא מרכז החירום, לו נוספו פונקציות רבות בעבור הילדים והעובדים כמו מטבח מאוהב, שטחי אחסון רבים, ריהוט צבעוני שתוכנן במיוחד בעבור המקום וגם חדר הירגעות בעבור ילד ומטפל שזקוקים להתבודד מהקבוצה. "המדריכים במרכז החירום, שישנו בלילה עם הילדים, היו ישנים עם מזרן על הרצפה. כאן יש להם סוויטה", גאה בן אריה. "אחד העקרונות של הקרן שהיא מקימה פרויקטים רק בטופ, כי הם חושבים שגם לילדים ולעובדים סוציאליים מגיע לעבוד ולחיות במקומות שנראים כמו מרכזי הייטק והמשרדים של גוגל".

אם הבית האנרגטי של מרכז החירום, ניצנית שלו, מספרת על השדרוג. "היו חסרים לנו חדרי טיפול, במרכז החירום בו היינו לא היה חלל שתוכנן במיוחד בעבור

האדריכל פבלו אלטמן: "בסוף, הצלחנו לענות על הצרכים של כולם, אף שהיה שלב שחשבנו שזה בלתי אפשרי"

בית ספר, אלא משהו שהלבנו עליו וגם היו חסרות כיתות. השדרוג המשמעותי הוא בחדרים הנרספים (שאינם חדרי שינה) ושיש חשיבה מאחורי כל פרט והמרכז החדש נותן מענה לצרכים החסרים". למרכז החירום מספר חצרות – חצר לבית ספר, חצר לגן הילדים, חצר כללית וגם גינה טיפולית. ריהוט הגן, בשונה מגני משחקים, מורכב מחומרים טבעיים שמשתלבים בסביבה ומנסה לתת

צרכים להיכנס לקמפוס ובדקנו מה הצרכים של כל אחד מהם", הוא אומר בסיוור במקום יחד עם האדריכליות האחראיות נעמה לייב וסבטלנה קאראפאטאן, מנהל הפרויקט רון עובדיה והקבלן אמיר עסאוי. תכנון קומת הקרקע היה חלק מורכב בפרויקט מכיוון שהיה צורך לתכנן מספר רב של כניסות וחצרות לכל אחד מהארגונים. לשלושת המרכזים בקומת הקרקע כניסה וחצרות נפרדות. בנוסף, החצר הפנימית של הקמפוס משמשת כמבואה חיצונית לעובדים ולמבקרים שמגיעים למשרדים ולמרכז ההדרכה שמשמש את כלל הארגונים לכנסים וישיבות. בחצר

רות שתכנן אדריכל הנוף ליאור לוינגר קיימים אזורי ישיבה שונים ואלמנטים של מים כמו בריכות אקולוגיות ומזרקות קטנות. "אחת הבעיות של העוסקים בתחום זו הבדידות", אומר בן אריה, "וכאן יש להם אפשרות לשבת אחד עם השני ולדבר". תכנון הפנים של כל אחד מהארגונים שונה. "יש כאן עבודה על פרטי בניין, כמו ל-12 וילות", אומר אלטמן, "האדריכליות שתכננו את הפרויקט תכננו כל קיר וארון בנפרד". כך למשל, לכל אחד מהארגונים חללי המתנה שמסודרים באופן שונה ושוכצו במחיצות צבעוניות. אלטמן מסביר שחלק מחללי ההמתנה חשופים לחלוטין וחלקם אינטימיים ומוגנים, בהתאם לדרישת הארגון. כמו כן, הצבעוניות משתנה מארגון לארגון. למשל, ישנם חללים שתוכננו עם מעט צבעים מכיוון שרוב ציבור המשתמשים מורכב מעובדים מבוגרים.

בין שני האגפים בכל מבנה היו גשרים קטנים. המתכננים הסבו את אחד מהם לחדר מדרגות שתחום בקיר שמורכב מחלקי וכונית צבעונית. הגשרים במבנה השני זכו למעקה צבעוני. "לא יכולנו לגעת בחזיתות יותר מדי", אומר אלטמן ומתייחס לאבן הירושלית מית שלא ניתן לשנותה. "זה המ"קום היחיד שהיה אפשר להוסיף בו צבע מבחוץ והוא גם השפיע על פנים המבנה וצבע את חדרי המדרגות וחלק מהמעברים בצבע זה הופך את הפרויקט לשמח יותר".

מה היה החלק הכי מסובך בקמפוס מורכב משני מבנים, שכל אחד מהם מחולק לשני אגפים והם מקיפים חצר פנימית. לאחר שהוחלט על מיקום הקמפוס גויס לפרויקט האדריכל פבלו אלטמן שהתנסה בתכנון בתי לין והוא גיבש את התוכנית למקום. "נסענו לכל אחד מהארגונים, שהיו

החצר המרכזית של הקמפוס. "למטפלים יש אפשרות לשבת אחד עם השני ולדבר"

את הקמפוס במבנה קיים, היא לא בהכרח זולה יותר, אך היא סביבתית, חסכונית באנרגיה ומשאבים וחוסכת זמן רב של בנייה הליכתי רישוי מכל הגורמים המעורבים.

כמו 12 וילות

הקמפוס מורכב משני מבנים, שכל אחד מהם מחולק לשני אגפים והם מקיפים חצר פנימית. לאחר שהוחלט על מיקום הקמפוס גויס לפרויקט האדריכל פבלו אלטמן שהתנסה בתכנון בתי לין והוא גיבש את התוכנית למקום. "נסענו לכל אחד מהארגונים, שהיו

הילד, משרדים של "גושן" – מיזם להכשרת רופאים להתמודדות עם בעיות התנהגותיות בקרב מטופלים, שלושה של מ.ס.ר – מרכז לסימולציות רפואיות ושק"ל שמעניקים שירותים קהילתיים לאנשים עם צרכים מיוחדים. הפרויקט ששטחו משתרע על פני 4,400 מ"ר, ממוקם בשניים ממבני מעונות רוניק, שננטשו בשנים האחרונות. את המעונות תכננו האדריכלים דוד רוניק, ארתור ספקטור ומיכאל עמישה, בשנות ה-70 כשהאוניברסיטה בהר הצופים התחדשה. ההחלטה להקים

לטרטר ילדים שנמצאים בסיוון ממקום למקום. בקומת הכניסה לקמפוס נמצאים שלושת הארגונים הגדולים: בית לין, מיט"ל – עמותה המטפלת בילדים שחוו התעללות מינית, ומרכז חירום – מקום בעבור ילדים שהוצאו מבית הוריהם ונמצאים בתקופת ביניים. זהו המקום היחיד בקמפוס בו הילדים ישנים והוא כולל בית מגורים, בית ספר וגן ילדים.

בנוסף בקמפוס נמצאים משרדים של מחלקת "מעברים" של עיריית ירושלים שאמונים על טיפול במשפחות, המועצה לשלום

חדר שינה במרכז חירום. משמש לילדים שהוצאו מבית הוריהם

הוקם, ארווין שניידר אמר שהוא רוצה שלכל ילד תהיה מיטה ממנה הוא רואה את השמים, ואת האפקט שלו רואים בכל בתי החולים הח"דשים לילדים. הלחץ הזה עולה גם למעלה (למקבלי ההחלטות, נ"ר). עכשיו אנחנו במשא ומתן עם תורם למשהו דומה לילדים חרדים. מקומות כאלו מכתבים קר, שומר בן אריה על אופטימיות.

ורפואה. בן אריה מציין כי התור"מים משקיעים בבינוי והמדינה מתפעלת את המקום באופן שוטף. "הפילנתרופיה לא ממשיכה להת"קיים לאורך זמן וזה בסדר. בעיני זה מייצר סטנדרט שמחלחל לכ"ל. הוא מקווה שמוסדות רווחה יעברו תהליך דומה לזה שהתקיים במוסדות רפואה. "זה מה שקרה עם בתי חולים לילדים, כששניידר

את צרכיו על גופו, ואת מול שבעה ילדים נוספים בדירה קטנה וצפוף. חצר נאותה גם לא היתה במקום והמטפלים היו נאלצים לצאת עם פעוטות בעלי צרכים מיוחדים לגינה הציבורית בכל פעם שרצו לשאוף אוויר נקי. הקמפוס החדש הוא סוג נוסף של מבני ציבור שנבנים בישראל מכספי תרומות, כמו מבני אקדמיה

חדר מדרגות. הקיר מורכב מזכוכיות צבעוניות

במבנים של ילדי הקיבוץ ובבית שבתי לוי בחיפה, שם יש פנימייה ומרכז חירום לילדים מגיל לידה עד גיל שש, שממוקם במבנה ששימש למגורים. בשבתי לוי, שם עבדתי עם קבוצת ילדים בני שלוש וארבע, לא היה מקום לשוחח עם ילד שזוקק להרגעה. הטיפול הת"קיים תוך שהילד צווח וצועק, לעתים למשך שעותיים, ואף עושה

ביטחון ושגם לא ירגישו כלואים, כי אלו ילדים שבאים מרקע של אלימות. גם אסור לתכנן אלמנטים שהם יכולים להרים ולזרוק". מוסדות רווחה רבים בישראל נמצאים במבנים מאולתרים שעברו הסבה ואין בהם מענה פיזי לצורכי הילדים והעובדים. לי הזדמן לעבוד בשני מוסדות כאלו – בפנימיית טוקאיר בקיבוץ בחן שהתמקמה

תחושה של טבע. בין עצי הברוש הוותיקים והשתילים החדשים נסלל שביל אופניים קצר. לוינגר מציין כי כאשר נכנס לפרויקט הוא למד את תחום הגינות הטיפוליות. "אלה ילדים שמגיעים מהגיהנום, והיה חשוב לנו ליצור להם גן עדן". לדבריו יש הרבה שיקולים שצריך להתחשב בהם, כשמתכננים מקום לילדים כאלו. "גם צריך לתת להם